

Znaczenie przesłania encykliki Jana Pawła II
„*Evangelium vitae*” (25.03.1995)
we współczesnej teologii życia. 20-lecie encykliki

Raport

Konferencja międzynarodowa
27.11.2015 Lublin

ks. dr hab. Zdzisław Struzik

Opracowanie graficzne i skład
Łukasz Jankowski

Copyright by Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie
Warszawa 2015

Instytut Papieża Jana Pawła II
ul. Księdza Prymasa Augusta Hlonda 1
02-972 Warszawa
tel. 22 213 11 90, fax 22 213 11 92
www.ipjp2.pl, instytut@ipjp2.pl

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	5
Podstawowe przesłanie encykliki <i>Evangelium vitae</i>	6
Życie jest darem Boga i dla Boga	8
Obowiązek obrony życia w rodzinie	9
Życie rodzi się, dojrzewa i kształtuje się w rodzinie	10
Życie jest darem Boga i człowieka dla człowieka	11
Podsumowanie przesłania <i>Evangelium vitae</i>	12
Teologia życia u Karola Wojtyły	13
Przesłanie Soboru Watykańskiego II	14
Paweł VI, Encyklika <i>Humanae vitae</i> , 25 lipca 1968	15
Jan Paweł II, Encyklika <i>Redemptor hominis</i> , 4 marca 1979	16
Jan Paweł II, Adhortacja <i>Familiaris consortio</i> , 22 listopada 1981	17
Jan Paweł II, <i>Katechezy środowe</i>	18
Jan Paweł II, <i>List do rodzin</i> , 2 lutego 1994	19
Benedykt XVI, Encyklika <i>Deus caritas est</i> , 25 grudnia 2005	20
<i>Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim</i> (13 XII 1989). Komisja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski	21
Franciszek, Encyklika <i>Lumen fidei</i> , 29 czerwca 2013	22
Synod o rodzinie. <i>Komunikat Ojców Synodalnych z Polski na zakończenie Synodu o małżeństwie i rodzinie</i> , 25 października 2015	23
Podsumowanie	24
Źródła	25

Ks. dr hab. Zdzisław Struzik prof. UKSW

Raport:

*Znaczenie przesłania encykliki Jana Pawła II „Evangelium vitae”
(25.03.1995) we współczesnej teologii życia. 20-lecie encykliki*

1. WPROWADZENIE

Aby szczegółowo przeanalizować teologiczne znaczenie encykliki *Evangelium vitae*¹, należy sięgnąć zarówno do dokumentów Kościoła katolickiego, które ukazały się przed 1995 r., jak i do tych, które zostały opublikowane już za czasów następców papieża Jana Pawła II.

Evangelium vitae (łac. „Ewangelia życia”) – encyklika ogłoszona 25 marca 1995 r., dotyczy wartości i nienaruszalności życia ludzkiego. Życie jest naturalnym dobrem, wartością. W świecie i w teologii nieustannie toczy się dyskurs, nauczanie o życiu ludzkim, poszukiwanie jego sensu i istoty. Teologia Kościoła katolickiego, w oparciu o Pismo św. i Tradycję, stara się przekazywać prawdę o życiu tak w kategoriach filozoficznych, jak i w kategoriach wiary.

Encyklika Jana Pawła II (EV) przedstawia zagadnienia poszanowania życia ludzkiego, jako najwyższej wartości danej człowiekowi, z której może on wyprowadzać i realizować wszystkie inne wartości. Dlatego zawiera sprzeciw wobec kary śmierci, aborcji i eutanazji. Jedynym dysponentem życia ludzkiego i długości jego trwania jest Bóg. Jeśli ktoś nie wierzy w Boga, to ma obowiązek poszanowania życia ludzkiego ze względu na godność człowieczeństwa własnego i innych ludzi.

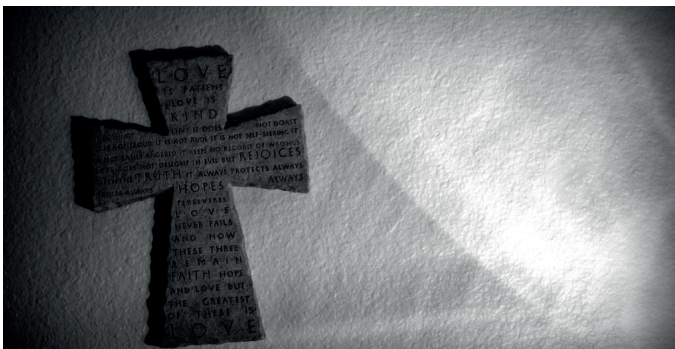
¹ Jan Paweł II, *Enc. „Evangelium vitae”*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 2009, s. 839-897.

2. PODSTAWOWE PRZESŁANIE ENCYKLIKI *EVANGELIUM VITAE*²

Jan Paweł II ukazuje wartość życia jako powołania o wymiarze doczesnym i wiecznym. Taka perspektywa zmienia istotę trwania człowieka jako istoty materialno-duchowej, nadaje jej sens i stwarza perspektywę życia czynnego, także w kategoriach transcendentnych. Papież stwierdza:

„Człowiek jest powołany do pełni życia, która przekracza znacznie wymiary jego ziemskiego bytowania, ponieważ polega na uczestnictwie w życiu samego Boga. Wzniosłość tego nadprzyrodzonego powołania ukazuje *wielkość i ogromną wartość* ludzkiego życia także w jego fazie doczesnej. Życie w czasie jest bowiem podstawowym warunkiem, początkowym etapem i integralną częścią całego niepodzielnego procesu ludzkiej egzystencji. Proces ten – nieoczekiwany i bez żadnej zasługi człowieka – zostaje opromieniony obietnicą i odnowiony przez dar życia Bożego, które urzeczywistni się w pełni w wieczności (por. 1 J 3, 1-2). Równocześnie to nadprzyrodzone powołanie uwydatnia *względność* ziemskiego życia mężczyzny i kobiety. Nie jest ono jednak *rzeczywistością* «ostateczną», ale «przedostateczną»; jest więc *rzeczywistością świętą*, która zostaje nam powierzona, abyśmy jej strzegli z poczuciem odpowiedzialności i doskonalili ją przez miłość i dar z siebie ofiarowany Bogu i braciom” (EV, 2).

Źródłem życia jest samo życie, przekazywane z pokolenia na pokolenie przez rodziców. Ten nieustający, powtarzający się ciąg jest nieustannym darem, teologicznie uznawanym za dar Boga, Który rozpoczął życie ludzkie. Do życia naturalnego zostało *dopisane i dołączone* Objawienie Boże, mowa Boga do człowieka, i czyny zbawcze Chrystusa.

²Niektóre aspekty antropologiczne i teologiczne EV zostały częściowo omówione w: Z. Struzik, *Przesłanie Świętego Jana Pawła II. Materiały edukacyjne*, Warszawa 2014, s. 109-113.

2.1 CHRYSZTUS BEZINTERESOWNYM DAREM ŻYCIA

Człowiek został podniesiony ponownie do poziomu pełnej miłości Boga przez czyny zbawcze Chrystusa, które dokonały się w duchu i w ciele Syna Bożego. Chrystus jako Syn Boży przyjął naturę ludzką, aby człowieka zbawić, przenieść go ponownie w wymiar transcendentalnego życia z Bogiem, poza granice naturalnej śmierci.

„Krew Chrystusa objawia też człowiekowi, że jego wielkość, a zatem jego powołanie, polega na *bezinteresownym darze z siebie*. Właśnie dlatego, że krew Jezusa została wylana jako dar życia, nie jest już znakiem śmierci i ostatecznej rozłąki z braćmi, ale narzędziem komunii udzielającej wszystkim życia w obfitości. Kto pije tę krew w sakramencie Eucharystii i trwa w Jezusie (por. J 6, 56), zostaje włączony w dynamikę Jego miłości i ofiary z własnego życia, aby mógł wypełnić pierwotne powołanie do miłości, właściwe każdemu człowiekowi (por. Rdz 1, 27; 2, 18-24)” (EV, 25).

Zbawienie dokonane przez Chrystusa ma charakter także społeczny, wskazuje na wartość życia, które realizuje się we wspólnotach: krwi, powinowactwa, kultury, zwyczaju, gospodarki, organizacji społecznej i politycznej. Człowiek z natury i z powołania Bożego (teologicznego) jest bytem społecznym. Nie powstaje sam z siebie i nie istnieje tylko dla siebie. Tak jak Chrystus, każdy z nas jest darem z siebie dla drugiego.

3. ŻYCIE JEST DAREM BOGA I DLA BOGA

Życie otrzymujemy od Boga w darze, aby je spożytkować, czyniąc dzieła dobre, duchowe i materialne, aby dzielić się dobrem. Wartość życia każdego człowieka w każdym momencie jego istnienia ma niepowtarzalne i odrębne znaczenie. Dzieło stworzenia życia, dokonane przez Boga w Starym Przymierzu, zostało podniesione do godności zbawienia przez ofiarę Syna Bożego, Jezusa Chrystusa. Każdy z ludzi został zbawiony, duchowo odkupiony przez krew naszego Zbawiciela, o czym świadectwo zostało złożone w Nowym Testamencie. Objawienie woli Boga Ojca nie może mylić człowieka. Dlatego nasze życie ma wymiar nadprzyrodzony, a w swym istnieniu jest ono doczesne i zarazem wieczne. Uznanie prawd wiary zależy od podjęcia wysiłku przez wierzących, pilnego zwrócenia się ku nauce Kościoła i otwarcia na działanie Bożej łaski³.

„Stwórca powierzył życie człowieka jego odpowiedzialnej trosce nie po to, by nim samowolnie dysponował, ale by go mądrze strzegł oraz zarządzał nim wiernie i z miłością. Bóg Przymierza powierzył życie każdego człowieka drugiemu człowiekowi – jego bratu, zgodnie z prawem wzajemności dawania i otrzymywania, składania siebie w darze i przyjmowania daru bliźniego. Gdy nadeszła pełnia czasu, Syn Boży, wcielając się i oddając życie za człowieka, ukazał, jakie wyżyny i głębie może osiągnąć to prawo wzajemności. Przez dar swego Ducha Chrystus nadaje nową treść i znaczenie prawu wzajemności, zawierzeniu człowieka człowiekowi. Duch, sprawca komunii w miłości, tworzy między ludźmi nowe braterstwo i solidarność, prawdziwy odbłask tajemnicy wzajemnego dawania i przyjmowania, właściwej Trójcy Przenajświętszej. Sam Duch staje się nowym prawem, które daje wierzącym moc i budzi w nich odpowiedzialność, aby w życiu umieli wzajemnie czynić dar z siebie i przyjmować drugiego człowieka, uczestnicząc w miłości samego Jezusa Chrystusa i na Jego miarę” (EV, 76).

³ Por. Z. Struzik, *Przesłanie Świętego Jana Pawła II. Materiały edukacyjne*, Warszawa 2014.

4. OBOWIĄZEK OBRONY ŻYCIA W RODZINIE

Podstawowe przykazanie miłości realizuje się w przykazaniu Bożym: *Nie zabijaj* (Wj 20,13; Pwt 5, 17; Mt 19, 18). Każdy człowiek zobowiązany jest do obrony i poszanowania swego życia, a także ma pomagać i służyć w ratowaniu i wspomaganiu życia swego bliźniego. W podtrzymywaniu egzystencji ludzkiej działa Stwórca, Pan Zbawiciel, Jezus Chrystus i Duch Święty. Cała Trójca Przenajświętsza, można tak powiedzieć, życiem każdego człowieka, dlatego to życie nabiera największej wartości – doczesnej i wiecznej.

„W łonie «ludu życia i dla życia» *najważniejsza odpowiedzialność spoczywa na rodzinie*: odpowiedzialność ta wypływa z samej natury rodziny – jako wspólnoty życia i miłości, opartej na małżeństwie – i z jej misji «strzeżenia, objawiania i przekazywania miłości». Mowa tu o miłości samego Boga, którego współpracownikami i w pewnym sensie rzecznikami stają się rodzice, gdy przekazują życie i wychowują je zgodnie z Jego ojcowskim zamysłem. Jest to zatem miłość, która staje się bezinteresownym darem, przyjęciem i ofiarowaniem: w rodzinie każdy spotyka się z akceptacją, szacunkiem i czcią, ponieważ jest osobą, jeżeli zaś ktoś bardziej potrzebuje pomocy, zostaje otoczony tym czujniejszą i troskliwszą opieką” (EV, 92).

Zadaniem każdego człowieka i każdej społeczności jest przekazywanie życia i jego ochrona. Życie każdego ma niepowtarzalną, unikalną i największą wartość. W życiu i przez życie doświadczamy wszystkich innych wartości doczesnych i wiecznych. Prawo Boże, a za nim idące każde prawo ludzkie, opiera się na tej nienaruszalnej, wielkiej wartości życia: wyraża się w jego obronie, poszanowaniu i przekazywaniu następnym pokoleniom. Od jego uznania można dopiero mówić o zasadnym stanowieniu następnym zasad prawnych, czy to dotyczących osoby jako jednostki, czy zbiorowiska osób będącego grupą lub większą wspólnotą.

5. ŻYCIE RODZI SIĘ, DOJRZEWA I KSZTAŁTUJE SIĘ W RODZINIE

Życie ludzkie powstaje, rodzi się i rozwija w rodzinie opartej na małżeństwie mężczyzny i kobiety. Sensem *bycia mężczyzną* jest kobieta, sensem *bycia kobietą* jest mężczyzna. Wskazuje na to natura ludzka, wyrażająca się przez płęć: genetyczną, hormonalną, psychologiczną i społeczną. Płęć człowieka jest związana z darem przekazywania życia we współpracy naturalnej z Bogiem. W rodzinie życie jest wielką łaską, z której wynikają: godność rodzicielska, godność dziecka w rodzinie, godność dziecka ludzkiego i Bożego zarazem. Rodzina daje życie, troszczy się o nie i wychowuje je w łasce Boga i ludzi. Wspólnota rodzinna przynależy do dalszych kręgow wspólnoty narodowej i kościelnej, wliczając w to również wielką światową społeczność jako „rodzinę globalną”. Bóg, który ukochał świat, troszczy się o jego mieszkańców tak, jak Dobry Pasterz troszczy się o owce, jak obfitujący w miłosierdzie Ojciec.

6. ŻYCIE JEST DAREM BOGA I CZŁOWIEKA DLA CZŁOWIEKA

Życie, jako dar, otrzymaliśmy od Boga dzięki rodzicom, ażeby zgodnie z wolą Bożą i pomocą ludzi, doprowadzić je do pełni doskonałości duchowej, fizycznej i moralnej. Każdy jest zobowiązany do poszanowania swego życia, troski o sprawność fizyczną i życie moralne. Nikt nie jest też jego wyłącznym dysponentem (sprzeczne z tą zasadą są: eutanazja, aborcja, kara śmierci, samobójstwo), ponieważ otrzymał je jako dar, który ma udział w życiu samego Boga. Człowiek powinien roztropnie współistnieć z innymi ludźmi na zasadzie braterskiej bądź rodzicielskiej miłości. Z tym posłannictwem życia przyszedł na świat i jest w nim obecny Chrystus. Przykład ofiarowania życia w darze w sposób najpełniejszy wśród ludzi złożyła Matka Boża, Maryja. Przykładem dobrze odczytanej woli Bożej mogą być liczne biografie męczenników i świętych Pańskich.

6.1 ŻYCIE JEST DAREM BOGA I CZŁOWIEKA DLA CZŁOWIEKA W RODZINIE

Rodzina jest najwłaściwszym i najlepszym środowiskiem poczęcia i narodzenia się nowego człowieka z woli Bożej i ludzkiej. W rodzinie, na podstawie miłości ludzkiej, dokonuje się wychowanie i kształtowanie człowieka. W rodzinie otrzymuje się podstawowe wartości, które – przyjęte i zastosowane na skutek więzi z innymi i z Bogiem – czynią człowieka godnym, odpowiedzialnym, pożytecznym i szczęśliwym. Rodzice biorą na siebie odpowiedzialność za każde życie powołane do istnienia. Ta odpowiedzialność w życiu małżeńskim nigdy się nie kończy. Duchowa współpraca z Bogiem trwa ciągle w dziele stwarzania istnień ludzkich. Do pełnej ich wspólnoty dojdzie, gdy wypełni się czas, w życiu wiecznym.

6.2 ŻYCIE JEST DAREM BOGA I CZŁOWIEKA DLA SPOŁECZEŃSTWA

Życie rodzi się i rozwija w społeczności rodzinnej, narodowej, kulturowej, przynależy więc do społeczności całej ludzkości w danym przedziale historii świata. Do społeczności narodowej i państwowej należy przekazywanie życia, realna ochrona jego *bios*, prawna obrona przed różnorodnymi zagrożeniami i fizyczne bezpieczeństwo. Naród oraz państwo dbają o właściwy przyrost naturalny, o stan ekonomiczny i poziom kulturalny obywateli. Narody, zorganizowane w formie niezawisłych państw, powinny zachowywać pokój, godnie współżyć i współdziałać na rzecz należytych celów podejmowanych przez wspólnotę światową.

7. PODSUMOWANIE PRZESŁANIA *EVANGELIUM VITAE*

Źródłem życia jest Bóg i wola rodziców. Człowiek jest najwspanialszym i unikalnym stworzeniem, dlatego każdego obowiązuje poszanowanie życia własnego i innych. Poprzez życie jesteśmy obdarowywani wartościami materialnymi i duchowymi. W życiu ludzkim najważniejsza jest miłość bliźniego i miłość Boga, określona i wyrażana przez wiarę. Każde życie ma jednakową godność i wartość. Chrystus ofiarował się na drzewie krzyża za życie i zbawienie ludzi. Wyслуżył nam zbawienie i życie wieczne.

EVANGELIUM VITAE

Encyklika Ojca Świętego bł. Jana Pawła II

Evangelium Vitae, 25 marca 1995 r.

8. TEOLOGIA ŻYCIA U KAROLA WOJTYŁY

Analizy antropologiczne Karola Wojtyły dotyczyły aksjologii i kierowały się ku odkrywaniu źródeł godności człowieka. Człowieczeństwo jest istotą bytu ludzkiego rozumnego. On sam, człowiek, świadczy o nadzwyczajnym pochodzeniu i tę transcendencję przejawia we własnych czynach. Refleksje filozoficzne na temat dobra i zła znalazły swoje odbicie w książkach: *Miłość i odpowiedzialność*, potem w studium *Osoba i czyn*. Aksjologia Karola Wojtyły opierała się na wcześniejszej myśli: Maxa Schelera, Jeana Paula Sartre'a, Emmanuela Levinasa, Paula Ricoeura, ale także Władimira Sołowjowa i Fiodora Dostojewskiego⁴. Właśnie z perspektywy duszpasterskiej w książce *Miłość i odpowiedzialność* Wojtyła sformułował koncepcję normy personalistycznej⁵. Norma personalistyczna jest próbą przetłumaczenia przykazania miłości na język filozoficznej etyki⁶.

Fot. E. Mier-Jędrzejowicz

⁴ Zob. Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2011, s. 45-46.

⁵ „Oto dlaczego lektura tej książki (*Osoba i czyn*) może dostarczyć nam dużej pomocy również dla pełniejszego zrozumienia wielkich encyklik tego Papieża, a nawet dla zrozumienia historycznej doniosłości jego pontyfikatu w ogóle”. Por. Rocco Buttiglione, *Kilka uwag o sposobie czytania „Osoby i czynu”*, w: Karol Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. T. Styczeń, i in., Lublin 2011, s. 12.

⁶ Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, Lublin 1994, s. 148-149.

9. PRZESŁANIE SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

Sobór Watykański II odwołał się do miłości małżeńskiej, z której wynika miłość rodzicielska, ta z kolei jest niezbędną, aby dar życia trwał i był przekazywany z pokolenia na pokolenie. W tym przesłaniu i w tym darze odzwierciedla się miłość Boga stwórcy.

„(Płodność małżeńska). Małżeństwo i miłość małżeńska z natury swej skierowane są ku płodzeniu i wychowywaniu potomstwa. Dzieci też są najcenniejszym darem małżeństwa i rodzicom przynoszą najwięcej dobra. Bóg sam to powiedział: *Nie jest dobrze człowiekowi być samemu* (Rdz 2,18), i *uczynił człowieka od początku jako mężczyznę i niewiastę* (Mt 19,14), chcąc dać mu pewne specjalne uczestnictwo w swoim własnym dziele stwórczym, pobłogosławił mężczyznę i kobiecie mówiąc: *bądźcie płodni i rozmnażajcie się* (Rdz 1,28). Dlatego prawdziwy szacunek dla miłości małżeńskiej i cały sens życia rodzinnego zmiernie do tego, żeby małżonkowie nie zapoznając pozostałych celów małżeństwa, skłonni byli mężnie współdziałać z miłością Stwórcy i Zbawiciela, który przez nich wciąż powiększa i wzbogaca swoją rodzinę. Małżonkowie wiedzą, że w spełnianiu obowiązku, jakim jest przekazywanie życia i wychowywanie, obowiązku, który trzeba uważać za główną ich misję, są współpracownikami miłości Boga – Stwórcy i jakby jej wyrazicielami”⁷.

Płodność fizyczna jest związana z płodnością duchową, ponieważ rodzice są współpracownikami Boga w wychowywaniu nowych członków królestwa niebieskiego.

Sobór Watykański II. Źródło: Wikipedia

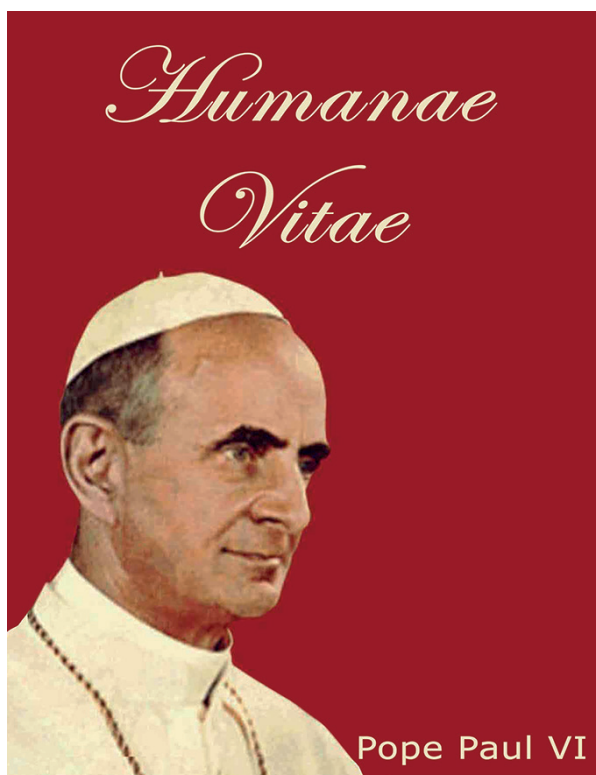
⁷ Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 50.

10. PAWEŁ VI, *HUMANAE VITAE*, 25 LIPCA 1968

Godność małżeńska wynika z godności męża i żony. Ich wzajemna miłość ma swoje źródło w Bogu. Obserwując każdy związek małżeński, odnajdujemy ten Boski pierwiastek jako dar nieustannie powtarzający się u wielu par, ale zarezerwowany wyłącznie dla pary stworzonej przez mężczyznę i kobietę. Dar wzajemnej miłości małżeńskiej jest obopólny, jest trwały i płodny, ukierunkowany na budowanie wspólnoty rodzinnej.

„Miłość małżeńska najlepiej objawia nam swą prawdziwą naturę i godność dopiero wtedy, gdy rozważymy, że początek swój czerpie ona – jakby z najwyższego źródła – z Boga, który jest Miłością i Ojcem, *od którego bierze swe imię wszelkie ojcostwo na niebie i na ziemi*” (HV, 8).

Kościół z nakazu Chrystusa ma autorytet Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, aby wyklądać pewną i prawidłową naukę o godności pożycia małżeńskiego, tak w sprawach duchowych, jak i ciała (zobacz: teologia ciała Jana Pawła II).

Humanae Vitae, 25 lipca 1968 r.

11. JAN PAWEŁ II, ENCYKLIKA *REDEMPTOR HOMINIS*, 4 MARCA 1979

Z natury swojej i z polecenia Bożego człowiek jest przeznaczony do miłości, ten dar musi rozwijać w sobie, aby spełnić się w wymiarach doczesnych i wiecznych.

„Człowiek nie może żyć bez miłości. Człowiek pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą, jego życie jest pozbawione sensu, jeśli nie objawi mu się Miłość, jeśli nie spotka się z Miłością, jeśli jej nie dotknie i nie uczyni w jakiś sposób swoją, jeśli nie znajdzie w niej żywego uczestnictwa” (RH, 10).

Bóg nieustannie towarzyszy człowiekowi w tym boskim darze, w miłości, i dzięki niej dokonuje nieustannej przemiany życia ludzkiego – nadaje mu sens życia i działania.

12. JAN PAWEŁ II, ADHORTACJA *FAMILIARIS CONSORTIO*, 22 LISTOPADA 1981

Adhortacja *Familiaris consortio* zawiera podstawy miłości ludzkiej małżeńskiej i rodzinnej, u których podstaw znajduje się miłość Boga do człowieka. Miłość Boga do człowieka wspomaga małżonków w zachowaniu miłości i wierności.

„Rodzina, założona i ożywiana przez miłość, jest wspólnotą osób: mężczyzny i kobiety jako małżonków, rodziców, dzieci i krewnych. Pierwszym jej zadaniem jest wierne przeżywanie rzeczywistości komunii w ciągłym działaniu na rzecz rozwijania prawdziwej wspólnoty osób.

Wewnętrzną zasadą, trwałą mocą i celem ostatecznym tego zadania jest miłość: tak jak bez miłości rodzina nie jest wspólnotą osób, tak samo *bez miłości nie może ona żyć, wzrastać i doskonalić* się jako wspólnota osób. To, co napisałem w Encyklice *Redemptor hominis*, znajduje swój początek i najważniejsze zastosowanie w rodzinie, jako takiej” (FC, 18).

Miłość ludzka ma charakter wspólnotowy, kieruje się do założenia rodziny, źródła życia, miłości i wychowania nowego człowieka. Jest to nieustanna współpraca z Bogiem.

Adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II

FAMILIARIS CONSORTIO

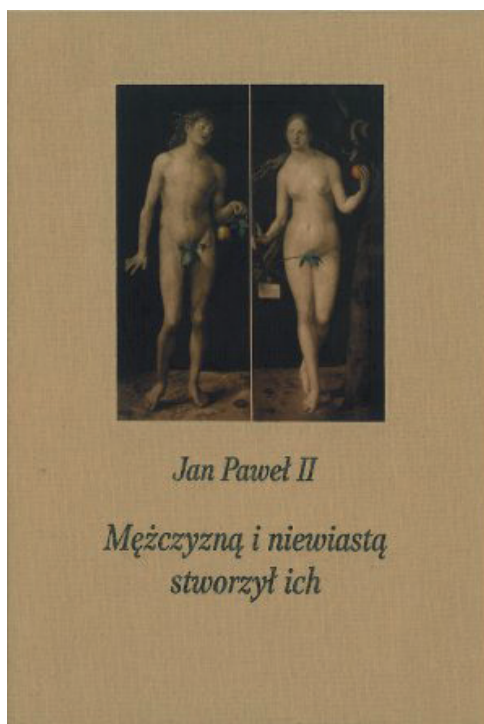
Familiaris Consortio, 22 listopada 1981 r.

13. JAN PAWEŁ II, *KATECHEZY ŚRODOWE*⁸

Teologiczna antropologia człowieka znajduje swoje źródło w podobieństwie człowieka do Boga. Najbardziej staje się człowiek podobny do Boga w tajemnicy służebnej miłości bliźniego.

„Człowiek stworzony na obraz Boży jest istotą złożoną z duszy i ciała, istotą, która z jednej strony należy do świata zewnętrznego, z drugiej zaś jest w stosunku do niego transcendentna. Jako istota złożona zarówno z ciała, jak i z duszy – jest on osobą. Ta prawda o człowieku jest przedmiotem naszej wiary, podobnie jak prawda biblijna o tym, że jest on stworzony na „obraz i podobieństwo” Boga; tę prawdę podaje stale na przestrzeni dziejów Magisterium Kościoła. Prawda o człowieku nie przestaje być na przestrzeni dziejów przedmiotem poznania rozumowego, zarówno na gruncie filozofii, jak też w orbicie wielu nauk szczegółowych: jednym słowem – jest ona przedmiotem antropologii”⁹.

Prawda o człowieku jest potrzebna każdemu człowiekowi z osobna i całym społecznościom ludzkim, i on sam i wspólnoty ludzkie muszą zrozumieć i praktykować wzajemną miłość.

⁸ Cykl obejmuje katechezy wygłoszone podczas śródowych audiencji generalnych w okresie: 5 IX 1979-2 IV 1980; 11 XI 1981-9 II 1983; 23 V 1984-28 XI 1984. Całość opublikowana w: Jan Paweł II, *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich*, Città del Vaticano 1986.

⁹ Jan Paweł II, *Katecheza Człowiek – obraz Boży – istotą duchowo-cieleśną*, w: tegoż: *Dzieła zebrane*, t. 6: *Katechezy*, cz. 1, Kraków 2007, 1.

14. JAN PAWEŁ II, *LIST DO RODZIN*, 2 LUTEGO 1994

Rodzina i miłość z nią zespolona są drogą życia ziemskiego, a tajemnica wcielenia Chrystusa ubogaca i wskazuje wartości nadprzyrodzone rodziny.

„Pośród tych wielu dróg *rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą*. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. Rodzina jest tą drogą, od której nie może on się odłączyć. Wszak normalnie każdy z nas w rodzinie przychodzi na świat, można więc powiedzieć, że rodzinie zawdzięcza sam fakt bycia człowiekiem. [...].

Tak więc Boska tajemnica Wcielenia Słowa pozostaje w ścisłym związku z ludzką rodziną. Nie tylko z tą jedną, nazaretańską, ale w jakiś sposób z każdą rodziną, podobnie jak Sobór Watykański II mówi, że Syn Boży przez swoje Wcielenie «zjednoczył się jakoś z każdym człowiekiem»¹⁰. Kościół, idąc za Chrystusem, który «przyszedł» na świat, «aby służyć» (Mt 20,28), uważa służbę rodzinie za jedno ze swych najistotniejszych zadań – i w tym znaczeniu zarówno człowiek, jak i rodzina są «drogą Kościoła»”(LR, 2).

Człowieczeństwo – największa wartość ludzkiego bytu realizuje się pośród innych ludzi, najpełniej kształtuje się w rodzinie.

Fot. E. Mier-Jędrzejowicz

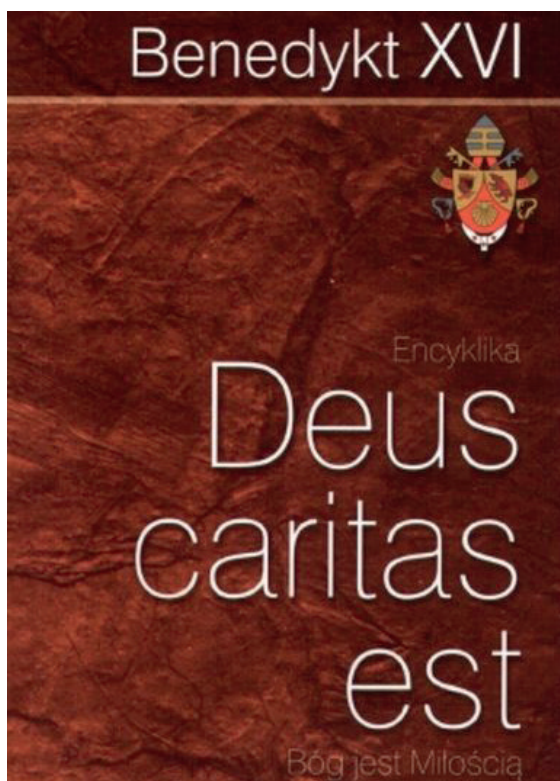
¹⁰ Por. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 1.

15. BENEDYKT XVI, ENCYKLIKA *DEUS CARITAS EST*, 25 GRUDNIA 2005

Małżeństwo i rodzina łączą pojęcia *eros*, *philia* i *agape* i realizują je we wspólnej miłości. Bóg jest Miłością, a człowiek jest obrazem tej miłości.

„Miłości pomiędzy mężczyzną i kobietą, która nie rodzi się z myśli i woli człowieka, ale w pewien sposób mu się narzuca, starożytna Grecja nazwała *eros*sem. Musimy już z góry uprzedzić, że grecka wersja Starego Testamentu jedynie dwukrotnie używa słowa *eros*, podczas gdy Nowy Testament nigdy go nie stosuje: z trzech słów greckich, dotyczących miłości – *eros*, *philia* (miłość przyjaźni) i *agape* – pisma nowotestamentowe uprzywilejowują to ostatnie, które w języku greckim pozostawało raczej na marginesie. Jeśli chodzi o pojęcie miłości przyjaźni (*philia*), to zostało ono podjęte i pogłębione w Ewangelii Jana, aby wyrazić relację między Jezusem i Jego uczniami. To pominięcie słowa *eros* wraz z nową wizją miłości, wyrażoną poprzez słowo *agape*, w nowości chrześcijaństwa oznacza niewątpliwie coś zasadniczego w odniesieniu do pojęcia miłości” (DC, 3).

Tajemnica miłości jest rozumiana w łączności z tajemnicą stworzenia i zbawienia człowieka. Dlatego sakrament małżeństwa jest tak bliski sakramentowi Eucharystii.

Deus caritas est, 25 grudnia 2005 r.

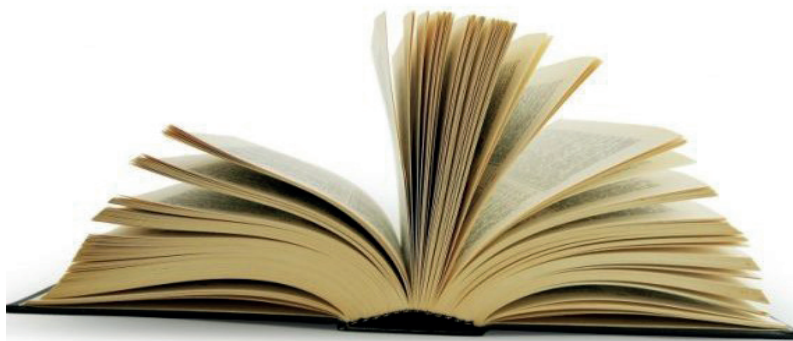
16. INSTRUKCJA EPISKOPATU POLSKI O PRZYGOTOWANIU DO ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA W KOŚCIELE KATOLICKIM (13 XII 1989). KOMISJA DO SPRAW KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW EPISKOPATU POLSKI

Sakrament małżeństwa jest znakiem obecności Boga Chrystusa. Chrystus zaproszony do małżeństwa nieustannie towarzyszy temu związkowi, uświęca go i prowadzi do zbawienia, właśnie przez posługę wzajemnej miłości.

„Małżeństwo, już jako dzieło natury stworzonej przez Boga, od początku swojego istnienia, zgodnie z zamysłem Stwórcy służy zbawieniu człowieka, w pełni jednak plany Boże urzeczywistniają się dopiero w małżeństwie podniesionym przez Chrystusa Pana do godności sakramentu”¹¹.

„Kodeks Prawa Kanonicznego, wprowadzając w życie polecenie Soboru Watykańskiego II, kieruje uwagę na istotne elementy pastoralne przygotowania do małżeństwa, zostawiając dalszą inicjatywę w tej sprawie biskupom i Konferencjom Episkopatu. W związku z tym, zgodnie z istniejącą w Polsce praktyką duszpasterską i wskazaniem Adhortacji Apostolskiej papieża Jana Pawła II *Familiaris Consortio*, rozróżnia się trzy etapy przygotowania do małżeństwa: przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie”¹².

Zrozumienie wielkiej tajemnicy Boga zawartej w tajemnicy miłości małżeńskiej i rodzinnej wymaga przygotowania i zrozumienia swej godności i niepowtarzalności.

Warszawa 13, grudnia 1989 r.

¹¹ *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim*, oprac., ks T. Pieronek, Kraków 1990, s. 3.

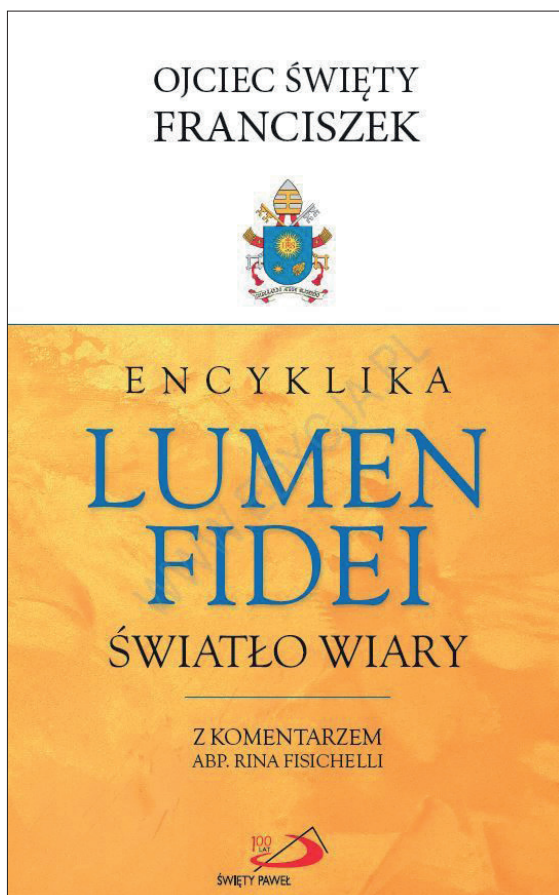
¹² Tamże, s. 5.

17. FRANCISZEK, ENCYKLIKA *LUMEN FIDEI*, 29 CZERWCA 2013

Tajemnica ludzkiej miłości łączy się z tajemnicą wiary, poszerza ją o Boga, czyni ją transcendentną antropologicznie i teologicznie.

„Rzeczywiście, miłości nie można sprowadzać do uczucia, które się pojawia i znika. Owszem, ma związek z naszą uczuciowością, ale taki, aby otworzyć ją na ukochaną osobę i w ten sposób zapoczątkować drogę, która jest wyjściem z zamknięcia we własnym «ja» i zbliżaniem się do drugiej osoby, by zbudować trwałą relację; miłość dąży do jedności z ukochaną osobą. Widzimy więc, w jakim sensie miłość potrzebuje prawdy. Jedynie kiedy jest oparta na prawdzie, miłość może przetrwać w czasie, przewyciężyć ulotność chwili i pozostać mocna, by wspierać wspólną drogę” (LF, 27).

Odkrywając tajemnicę miłości małżeńskiej i rodzinnej, wszyscy zainteresowani uczestniczą w istocie Boga, Który jest miłością.

Lumen fidei, 29 czerwca 2013

18. SYNOD O RODZINIE. KOMUNIKAT OJCÓW SYNODALNYCH Z POLSKI NA ZAKOŃCZENIE SYNODU O MAŁŻEŃSTWIE I RODZINIE, 25 PAŹDZIERNIKA 2015 ¹³

Powaga i prawda miłości małżeńskiej decydują o stałości, niezmienności i świętości związku, który ma charakter Boski i ludzki.

„Święty Jan Paweł II zaproponował kompleksowe kryterium, która pozostaje podstawą do oceny tych sytuacji: «Niech wiedzą duszpasterze, że dla miłości prawdy mają obowiązek właściwego rozeznania sytuacji. Zachodzi bowiem różnica pomiędzy tymi, którzy szczerze usiłowali ocalić pierwsze małżeństwo i zostali całkiem niesprawiedliwie porzuceni, a tymi, którzy z własnej, ciężkiej winy zniszczyli ważne kanonicznie małżeństwo. Są wreszcie tacy, którzy zawarli nowy związek ze względu na wychowanie dzieci, często w sumieniu subiektywnie pewni, że poprzednie małżeństwo, zniszczone w sposób nieodwracalny, nigdy nie było ważne» (*Familiaris consortio*, 84)”, 85.

Nauka Kościoła o sakramentalności związku ludzi ochrzczonych jest jasna, pewna i oparta na nauczaniu ewangelicznym Jezusa Chrystusa.

¹³XIV Assemblea Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi, *Relazione finale del Sinodo dei Vescovi a Papa Francesco*, (da: *L'Osservatore Romano*, ed. quotidiana, Anno CLV, n. 245, 26-27/10/2015); *Komunikat na zakończenie Synodu Biskupów o małżeństwie i rodzinie* (Rzym, 25 X 2015), „Niedziela” 2015, nr 44, s. 7.

19. PODSUMOWANIE

Teologia Kościoła katolickiego w oparciu o Pismo św. i Tradycję stara się przekazywać prawdę o życiu tak w kategoriach filozoficznych, jak i w kategoriach wiary. Miłość ludzka przedstawia się jako wzajemny dar kobiety i mężczyzny, który realizuje się na przestrzeni życia, daje życie, troszczy się o nie i je wychowuje. Miłość małżeńska jest ukierunkowana na wzajemną życzliwość i płodność, jest dobra i twórcza. Stwarza bowiem wspólnotę o wymiarze doczesnym, a przez wiarę, uświęca się i prowadzi do wymiaru wiecznego.

ŹRÓDŁA

Sobór Watykański II

- Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (21.11.1964), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008, s. 144-263.
- Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (7.12.1965), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008, s. 824-981.

Nauczanie papieskie

- Benedykt XVI, *Encyklika Deus caritas est*, (25.12.2005), Rzym 2005.
- Franciszek, *Encyklika Lumen fidei*, (29.06.2015), Rzym 2015.
- Giovanni Paolo II, *Adhortatio apostolica ad episcopos, sacerdotes et christifideles totius ecclesiae catholicae de familiae christianae muneribus in mundo huius temporis "Familiaris consortio"*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IV, 2 1981, Libreria Editrice Vaticana 1982, p. 948-1130.
- Giovanni Paolo II, *La chiesa deve annunciare il "Vangelo della vita" senza alcuna paura davanti ai singoli, ai popoli e agli stati*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XIV,1, 1991, Libreria Editrice Vaticana 1993, p. 1293-1296.
- Giovanni Paolo II, *Lettere encyclicae "Evangelium vitae" episcopis, presbyteris et diaconis religiosi viris et mulieribus christifidelibus laicis universisque*
- Giovanni Paolo II, *Litterae familiis datae a summo pontifice Ioanne Paulo PP. II ipso volente Sacro Familiae Anno MCMXCIV*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XVII, 1 1994, Libreria Editrice Vaticana 1996, p. 254-325.
- Giovanni Paolo II, *Nella lotta tra la „Cultura" della morte e la civiltà dell'amore la chiesa proclama la vita, annuncia la verità, indica la via*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XIV,1, 1991, Libreria Editrice Vaticana 1993, p. 703-705.
- Jan Paweł II, *Adhortacja Familiaris consortio*, (22.11.1981), Rzym 1981.
- Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium vitae*, (25.03.1995), Rzym 1995.
- Jan Paweł II, *Katecheza Człowiek – obraz Boży – istotą duchowo-cieleśną*, w: tegoż: *Dzieła zebrane*, t. 6: *Katechezy*, cz. 1, Kraków 2007.
- Jan Paweł II, *List do rodzin Gratissimam sane*, (2.02.1994), Rzym 1994.
- Jan Paweł II, *List do wszystkich Braci w biskupstwie o „Ewangelii życia"* (19.05.1991), Rzym.
- Jan Paweł II, *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich: odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*, Città del Vaticano 1986.

Jan Paweł II, *Nadzwyczajny Konsystorz Kardynałów*, (4-7 kwietnia 1991), Rzym 1991.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2011.

Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, Lublin 1994.

Karol Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. T. Styczeń i in., Lublin 2011.

Inne dokumenty Kościoła

Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim, oprac., ks T. Pieronek, Kraków 1990.

Komunikat na zakończenie Synodu Biskupów o małżeństwie i rodzinie (Rzym, 25 X 2015), „Niedziela” 2015, nr 44, s. 7.

Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i o godności jego przekazywania. Odpowiedzi na niektóre aktualne zagadnienia „Donum vitae”* (22.02.1987).

Stolica Apostolska, *Karta praw rodziny* (22.10.1982), „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 1983, nr 10, s. 6-7.

LITERATURA

Boniecki A., Kolenda-Zaleska K., *Zrozumieć Papieża: rozmowy o Janie Pawle II*, Kraków 2012.

„*Evangelium vitae*” – encyklika ocalenia współczesnej rodziny i świata. Międzynarodowy Kongres zorganizowany przez Instytut Studiów nad Rodziną ATK, Warszawa-Łomianki, 22-24 listopada 1996, red. K. Majdański i in., Warszawa 1997.

Dar ludzkiego życia – Humanae vitae donum: w dwudziestą rocznicę ogłoszenia encykliki „Humanae vitae”, red. K. Majdański, T. Styczeń, Lublin 1991.

Chegurova D., *ABC chrześcijanina: analiza myśli Benedykta XVI*, Lublin 2009.

Dziwisz S., *Miłością mocni*, Kraków 2006.

Evangelium vitae – ocaleniem rodziny, red. K. Majdański, S. Stefanek, Częstochowa 1997.

Grabczak Z., *Problematyka etyczna patologii ciąży. Studium w świetle współczesnego nauczania Kościoła*, Lublin 2005.

Jan Paweł II teolog: komentarze do encyklik, red. G. Borgonovo, A. Cattaneo; wstęp do wyd. pol. K. Nycz, Warszawa 2009.

- Kłoczowski J.A., *Zawierzyć prawdzie. O encyklikach Jana Pawła II. Próba osobistej lektury*, Kraków 2006.
- Krucina J., *Co mówi Papież. Nauczanie społeczne Jana Pawła II*, Wrocław 2005.
- Majdański K., „Arena bitwy o życie”: aktualna sytuacja demograficzna w świecie i w Polsce, Łomianki 2000.
- Majdański K., *Rodzina u progu trzeciego tysiąclecia*, Warszawa 1995.
- Nienarodzony miarą demokracji*, red. T. Styczeń, Lublin 1991.
- Moralny fundament Europy czyli o cywilizację życia: symposium „O solidarność rodziny narodów Europy” 13-14 maja 2001 roku w dwudziestą rocznicę zamachu na Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. T. Styczeń, C. Ritter, K. Majdański, Lublin 2002.
- Nowacka E., *Spółeczno-polityczna myśl Benedykta XVI. Geneza i znaczenie dla współczesnych państw demokratycznych*, Wrocław 2006.
- Rodzina na przełomie wieków: międzynarodowe symposium naukowe z okazji jubileuszu 25-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, Warszawa – Łomianki, 13-14 maja 2000, red. K. Majdański, Łomianki 2000.
- Struzik Z., *Przesłanie Świętego Jana Pawła II. Materiały edukacyjne: encykliki i adhortacje*, Warszawa 2014.
- The family at the turn of the century: the international scientific symposium marking the jubilee of the 25th anniversary of the Institute for Studies on the Family of Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, Warsaw-Łomianki 13-14 May 2000*, ed. by K. Majdański, Łomianki 2000.
- Wojtyła K., *Odnowa Kościoła i świata: refleksje soborowe*, wybór i oprac. A. Dobrzyński, Kraków-Rzym 2011.
- Zięba M., *Jestem z Wami. Kompendium twórczości i nauczania Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Kraków 2010.
- 15 lat pontyfikatu Jana Pawła II: wydarzenia, dokumenty*, red. M. Filipiak, K. Klauza, Lublin 1993.

Instytut Papieża Jana Pawła II
ul. Księdza Prymasa Augusta Hłonda 1
02-972 Warszawa
tel. 22 213 11 90, fax 22 213 11 92
www.ipjp2.pl, instytut@ipjp2.pl

Mazowsze.
serce Polski